

Katarzyna SŁUCHOCKA*

OBRAZ JAKO PRZESTRZENNA FORMA UŻYTKOWA

Odbiór architektury jako przestrzennej formy użytkowej stanowi bazę pogłębiania świadomości i percepcji architektury, przybliżając problem i zagadnienie dziedziny zajmującej się kształtowaniem przestrzeni dla potrzeb człowieka. Przeniesienie zjawiska na płaszczyznę plastycznego „komentarza do” poszerzać będzie obszary poznawcze w kontekście odbioru charakteru i jakości form architektonicznych, także konkretnego definiowania architektury jako nauki łączącej dyscypliny projektowe z plastycznymi. Obraz, autorska wypowiedź na temat wybranego fragmentu rzeczywistości, jest komunikatem stanowiącym pretekst do kontynuacji dialogu – reinterpretacji architektonicznych form. Obraz jak kamień filozoficzny nadaje magii technicznemu wyrazowi architektury, wydobywając z niego urok dzieła sztuki, pozwalając dostrzec nieoczywiste w oczywistym. Dualistyczny sposób pojmowania i kreacji architektury zawierający się w kompilacji intuicyjnego oraz logicznego rozumowania – myśl, obraz, skojarzenie – opiera się zarówno na doświadczeniu umysłowym, jak i emocjonalnym, a poparty interdyscyplinarnymi badaniami naukowymi kształtuje sylwetę architekta kreującego kontekst naszej codzienności.

Słowa kluczowe: architektura zobrazowana, obraz interpretujący, sensoryczność architektury

PRZESTRZEŃ, OBRAZ, EMOCJE

Dualizm znaczeniowy odnajdywany w emocjonalnej interpretacji przestrzeni i reakcji wywołanej obserwacją oraz przeżyciem wynikającym ze zderzenia z nią przekłada się na ukonstytuowanie zapisu informującego o charakterze danej przestrzeni. Ów zapis informujący to zbiór danych selekcyonowanych w sposób subiektywny przez jednostkę, stanowi on cząstkowy obraz interpretujący. Przez nagromadzenie jednostkowych obrazów interpretujących otrzymujemy zespół danych, które w procesie analizy skutkować będą obiektywną oceną jakości badanej przestrzeni – cykl obrazów interpretujących. Ten zbiór danych tworzący transpozycję na płasz-

---

* Politechnika Poznańska, Wydział Architektury, Instytut Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego. ORCID: 0000-0002-0492-2761.

czyzny wyobrażonych światów rejestrowanych na kartonie czy płótnie prowadzi do pojawienia się nowej jakości odbioru wrażeniowego. Niezależnie od stopnia nasycenia związku emocjonalnego adresata z kontekstem obraz interpretujący kieruje uwagę na często niedostrzegane walory, szczegóły, zjawiska przynależne do określonych miejsc i tylko w tych miejscach możliwe.

przestrzeń ↔ obraz ↔ emocje

Zaprojektowana przestrzeń poddana obserwacji i analizie implikuje indywidualność kompozycji obrazu. Obraz interpretujący pełni funkcję swoistego rodzaju filtra wychwytyjącego istotę założenia (przestrzenie agresywne, przygnębiające, świetliste etc.), a plastyczny język komentarza poszerza obszary percepcji architektury. Malarska, graficzna, rysunkowa czy fotograficzna wypowiedź na temat przestrzeni architektonicznej, przez swoją formalną strukturę, w odbiorze emocjonalnym postrzegana może być wielorako. W odbiorze, jako ekspresyjny, stonowany, wyważony, optymistyczny, jest syntetyczną interpretacją, określając jednocześnie charakter danego obiektu czy zespołu obiektów, poddając klasyfikacji w kontekście jakości przestrzeni użytkowej.

Zobrazowane projekcje podlegają ocenie w aspekcie kompozycji, proporcji, gry światłocienia, doboru kolorystyki, gestu zapisu. Elementy te stanowią pomost w translacji z języka projektowania na obraz dostępny w szerszym gronie odbiorców, także środowisk niezwiązanych bezpośrednio z zagadnieniami budownictwa.

Poddanie weryfikacji wybranego elementu struktur architektonicznych skutkuje autonomiczną interpretacją wieloaspektowo kierowaną w stronę idei całości założenia, konstrukcji, instalacji, materiałów budowlanych, detali. W konsekwencji przełożenie na działanie w obszarze sztuk plastycznych rozwija zakres rejestrów, oswaja z obcą materią i uczy otwartości na zmiany w codziennym odbiorze rzeczywistości. Kognitywistyczna metoda poznawcza w powiązaniu z sensorycznym doświadczaniem architektury jest niekwestionowaną wartością dodaną w złożonych procesach projektowych opierających się między innymi na podstawach neurobiologii interpersonalnej.

Czynnik poznawczy w aspekcie stosunku człowieka do otaczającej przestrzeni stanowi istotny wskaźnik rodzaju i siły więzi (brak więzi najczęściej spowodowany jest ignorancją, lękiem przed nowością, obcością), co w przypadku przyswojenia podstawowych informacji na temat kontekstu egzystencji uruchamia procedury utożsamiania się z wybranym fragmentem przestrzeni. Użytkownik rozpoczyna proces adaptacyjny, nazywając konkretną przestrzeń i stopniowo anektując kolejne jej fragmenty w odniesieniu do psychiki i fizyczności.

Korelacje międzyśrodowiskowe ułatwiają kontrolę nad utrzymaniem wspólnego zewnątrz (otaczającej nas przestrzeni), a mienie ogólnodostępne zaczyna być odbierane jako rzeczywista wspólnota w momencie, gdy inicjujemy utożsamianie się z jego elementami składowymi. Należą do nich: człowiek, jego własność, a także przynależne mu dobra materialne w aspekcie fizycznym oraz niematerialne wartości stanowiące o wzajemnych relacjach między użytkownikami. Szacunek

oraz dbałość o wspólne środowisko napędza i potęguje efekt sumowania się zależności wynikających z poczucia tożsamości oraz odpowiedzialności za grupę i miejsce. Złożona tożsamość umacnia zjawisko więzi społecznych, poprawia stosunki społeczne, sprzyjając rozwojowi w atmosferze poszanowania oraz troski o stan obecny, jak i przyszły naszego miejsca pracy, wypoczynku czy innych aktywności.

Rys. 1-2. *Wartość podwójna, Życie*, akryl, stal, 130 cm × 60 cm; klasyfikacja przestrzeni na podstawie obrazów interpretujących; przestrzeń toksyczna – interpretacja wewnątrz Muzeum Żydowskiego Daniela Libeskinda. Wykorzystane w konstruowaniu obrazów zardzewiałe elementy stali, pozyskane ze skupów złomu, wyrwane zgniatarki, a jeszcze do niedawna funkcjonujące w maszynie swego przeznaczenia, nadają im drugie życie, życie odzyskane, uratowane, podarowane. Zagłada tysięcy istnień ludzkich, dla nas w tej chwili niewyobrażalna, nazywająca się historią, łagodnieje w obrazach przedstawiających. Budowanie warunków pobudzających naszą wyobraźnię jednocześnie ją pogłębia, uzmysławiając głębię treści.

Kontakt potencjalnego użytkownika-odbiorcy z obrazem interpretującym pośrednio wpłynąć może na pogłębienie wrażliwości i świadomości społecznej, w konsekwencji na poprawę jakości środowiska zewnętrznego. Implementacja interpretacji w dziedzinę sztuk plastycznych skutkować będzie zmianą położenia w zespole płaszczyzn odbioru danej formy architektonicznej, jej fragmentu czy zbioru z przedmiotowej na podmiotową. Dokonuje się to przez zwrot w mentalności odbiorcy, uruchamiając kolejne ogniwo powiązań służących podtrzymaniu dialogu międzykulturowego środowisk o odmiennych zainteresowaniach. Poszerzone spektrum wyboru w tematyce interdyscyplinarnych badań naukowych, pozytywny transfer obrazu architektury w dziedzinie komentarza plastycznego staje się generatorem artefaktów popularyzujących i samą formę materii architektury, i przestrzeni, które ona wyznacza. „Każdy przedmiot – obraz, architektura – ma wartość sam w sobie, wartość absolutną, niezależną od tego, co wyobraża” [Leger 1965: 122-126]. Działanie w obszarze czystej sztuki zakłada analizę i twórcze ryzyko, by trafnie interpretować i prawdziwie wyrażać zdanie jako architekt, jako artysta, wreszcie jako człowiek. Zmaganie się z problemem i próbą rozwiązania go w adekwatny do obserwacji i wniosków sposób każdorazowo poprzedzone jest wnikliwymi studiami i analizami danych obszarów architektury. Postawiona teza, że sztuka jest platformą do zrozumienia otaczającej rzeczywistości w kontekście przestrzeni architektonicznej, znajduje odbicie w ideowości analitycznego spojrzenia i wartościowania architektury w powiązaniu z obrazem stanowiącym autonomiczny wyraz w postaci nowych kreacji wizerunku architektury. Kreowany artefakt na bazie już istniejących artefaktów implikuje kolejny, wzbogacając spektrum bodźców percepcji przestrzeni, jednocześnie poszerzając ramy przeprowadzanych operacji w sferach poznawczych, asocjacyjnych i innych działaniach społecznych. Ocena użyteczności projektowanych przestrzeni możliwa jest do zdefiniowania w fazie koncepcyjnej, a jej wartość użytkowa pokrywa się ze wskazaną jakością założenia projektowego. Sztuka mająca wiele wcieleń o wielowymiarowości zezwalającej na przekraczanie granic symbolicznych powołuje do życia nowe środki poznawcze.

Charakterystyka zjawiska, czyli interpretacja obiektu architektonicznego, zachodzi w dwóch skalach: makro oraz mikro. W każdej konstrukcja przekazu plastycznego bazuje na wybranych jego fragmentach, detalach architektonicznych (jw.), szacie zewnętrznej lub całej formie architektonicznej. W kontekście założenia ogólnego, czyli skali makro, bryła budynku zapisana jako podstawowy motyw prezentuje stan faktyczny istniejącej zabudowy. Figuracywność przedstawienia malarskiego czy rysunkowego oprócz wartości poznawczych stanowi również dopełnienie zbiorów dziedzictwa kultury i sztuki, także bogate źródło informacji o architekturze. Autorskie obrazy interpretacyjne są częścią dokumentacji zrealizowanych i niezrealizowanych projektów, potwierdzeniem wysokiej jakości warsztatu zawodowego oraz indywidualnych postaw reprezentujących czołówkę światowego środowiska twórczego.

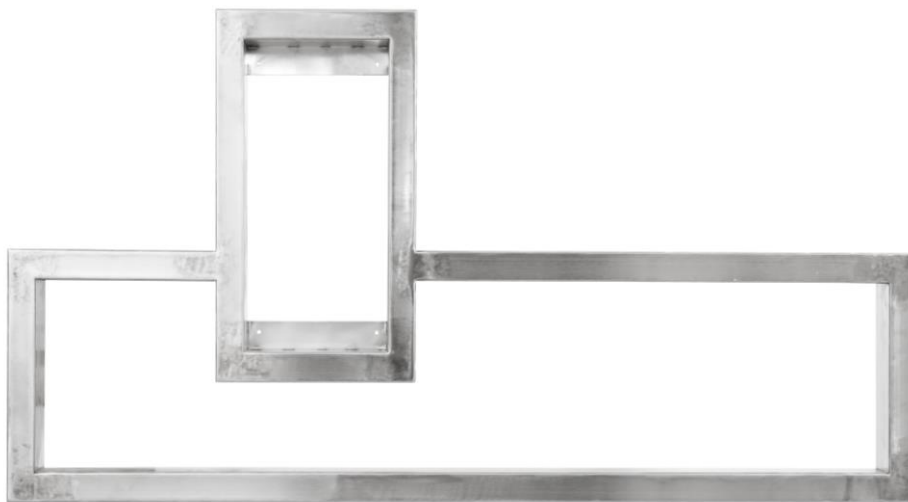
Wzajemne przenikanie się obu dyscyplin, sztuk projektowych i sztuk plastycznych, prowokuje zwrotne działania mające niebagatelny wpływ na aranżowanie przestrzeni adekwatnej do potrzeb konkretnego użytkownika. W odpowiedzi na klasyfikację przestrzeni procesy percepcji, wyodrębniając jej charakter, obrazują poziom akceptacji przez uaktywnianie bodźców zewnętrznych oraz wewnętrznych (neurocepcja i interocepca). Wskazują przez zachodzące w układzie nerwowym człowieka reakcje m.in., czy dana przestrzeń jest dla nas przyjazna, bezpieczna, niebezpieczna itd., stąd wspomaganie kroków aranżacyjnych zindywidualizowaną kreacją plastycznych form wyrażających autentyczność podejścia do problemu, a mających przełożenie na kształt danego wnętrza architektonicznego pogłębiać będzie wrażliwość, tożsamość jednostki i pobudzać aktywność w obszarach dbałości o kontekst zewnętrzny.

Rys. 3-4. *To tam, W trakcie rozmowy*, akryl, 40 cm × 40 cm; niejednorodny charakter przestrzeni tożsamej, na którą składa się kilka lub kilkanaście wątków budujących jej charakter, a odzwierciedlających charakter osoby z nią związanej, umożliwia nieograniczoną liczbę komentarzy, prowokując wzajemne oddziaływanie pomiędzy architekturą i obrazem; nasycenie emocjonalnymi związkami w autonomicznych pracach malarskich rejestrujących tożsame przestrzenie to rodzaj pamiętnika, który w ciągu lat zapisywania przybiera różnorodne barwy.

Projekt i wykonanie przestrzennej formy użytkowej skupiającej w sobie cechy wpływające na kształt przestrzeni, jak i indywidualizacje dzieła wpływać może na rozwój innowacyjności w dziedzinie poszukiwania rozwiązań na interdyscyplinarnej płaszczyźnie nauk technicznych i sztuk plastycznych. Transfer czystej formy sztuki w obszary użyteczności i funkcji codziennego wykorzystania, mając bezpośredni wpływ na wzmocnienie dyscypliny sztuki jako nauki oraz płaszczyzny służącej wymianie doświadczeń między ośrodkami naukowymi o różnych profilach

działania, wskazuje odmienny kierunek działania oraz implikuje oryginalność rozwiązań i wdrożeń. Wzajemna aplikacja sztuki pięknej w sztuce projektowej pobudza kreatywność twórczą, otwiera nowe możliwości interpretacji oraz zacieśnia odległe obszary badań, dając nowy wymiar dziełom sztuki.

Rys. 5. Obraz, przestrzenna forma użytkowa / obraz-półka

Rys. 6. Obraz, przestrzenna forma użytkowa / obraz-półka z propozycją aranżacji kompozycji dostosowaną do potrzeb użytkownika danej przestrzeni

WNIOSKI

Interpretacja plastyczna zależna jest od wartości struktury projektowej, w szczególności od użyteczności, estetyki, ergonomii struktury formy architektonicznej. Nieoczywiste w oczywistym, jakoś prowokująca kontynuację zrealizowanych już w części zamierzeń skłaniają do transferu treści technicznych w obszary sztuk plastycznych, a także na interdyscyplinarne płaszczyzny komentarzy pretendujących do analitycznych działań w wyznaczonym obszarze. Traktowanie architektonicznej rzeczywistości w kontekście wyabstrahowanego kadru (obraz, rysunek, grafika) unaocznia pozytywy i negatywy całości założenia projektowego, z wnikliwością do poszczególnych elementów składowych. Pozwala zrozumieć ideę architektonicznego przesłania, uświadamia, a przede wszystkim pobudza do refleksji, prowokując otwartą dyskusję, tym samym przyczyniając się do zwiększenia aktywności użytkownika w kreacji najbliższego środowiska zewnętrznego.

LITERATURA

Leger F., 1965, *Funkcje malarstwa. Architektura nowoczesna i kolor albo kreacja nowej przestrzeni życiowej*, PIW, Paryż.

IMAGE AS A SPATIAL UTILITY FORM

Summary

Perception of architecture, as a spatial utility form, lays foundations for encyclopaedic terms which define the issues of the discipline which shapes space for the needs of man. Transposing the phenomena into a 2D artistic 'comment' may extend the field of perception of shapes, nature or quality of architectural forms or even sense of a particular definition of architecture as a discipline combining designing and artistic drawing. A painted image – an author's commentary upon a selected part of reality – is a message intended for the continuation of the dialogue on the topic it features. It is an interpretation which allows us to freely transpose typical elements of a composition into the world where their objective functions become the subjective ones.

Keywords: imaginary architecture, interpretive image, sensuality of architecture